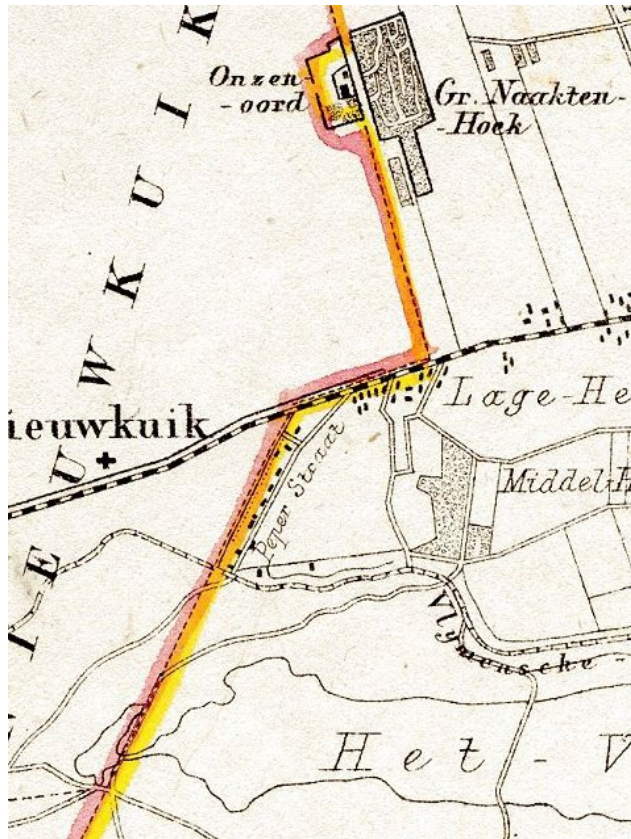

Van Peperstraat naar Badweg

De Peperstraat (nu Badweg) vormde vroeger de scheiding tussen Nieuwkuik en Vlijmen en was daarmee ook heel lang de scheiding tussen Holland en Brabant. In de straat woonden vroeger mensen die het soms niet al te nauw namen. Veroordelingen voor voornamelijk kleine criminaliteit overkwam hen dan ook maar al te vaak.

Een van deze bewoners haalde de landelijke pers en hij werd bekend als de beruchte Stupers. Jan Stupers had een relatie met twee zussen; te weten Adriana en Joanna van Vugt. Bij beide zussen had hij meerdere kinderen.

Van de Wiel en de Wijs zijn lid van de burgernachtwacht van Vlijmen en bespeuren op 16 januari 1845 omstreeks middernacht onraad nabij

de woning van de landbouwer Van Esdonk. Zij besluiten de woning van verschillende kanten te benaderen. Van de Wiel ziet dan twee personen op het erf van Van Esdonk, nabij de aardappelkuil. Hij, slechts gewapend met een stok, roept toch: "Sta schelmen of ik schiet!" De twee blijven staan en een van hen lost met een geweer een schot zonder hem te treffen. Daarna lopen ze door. Hij volgt direct de twee mannen en een van hen keert zich om en schiet, op een afstand van ca. 8 tot 10 passen, met het geweer weer op hem. Hierdoor wordt hij in de borst getroffen. Bij dit tweede schot heeft hij Jan Stupers als de dader herkend. Hij ziet dat diens geweer een dubbelloops is en van taatsen (koperen spijkers) is voorzien. Hij springt, ondanks dat hij getroffen is, driftig op de gezegde persoon en grijpt hem vast bij de kraag. Hij ziet nogmaals dat het Johannes Stupers is. Bij de worsteling verliest Stupers zijn pet, die blijft liggen.

Hij herkent ook de andere: Hubertus van Vugt (een zoon van Jan Stupers), die geeft hem twee slagen op het hoofd. Omdat hij ziet dat Stupers een beweging maakt alsof hij zijn mes wil trekken, wordt hij bang en hij laat Stupers los, waarop de twee wegluchten.

Dubbelloops geweer (W1922, foto: Richard NG, digital, 02 Mar 2017, © [Auckland Museum CC BY 4.0](#))

De Wijs, die ongeveer 20 passen van Van de Wiel verwijderd is, verklaart dat toen Van de Wiel riep er onmiddellijk een schot is gevolgd. Hij is toen onmiddellijk naar de plaats gegaan waar Van de Wiel is en hij ziet de twee vluchten. Ze zijn langs hem heen door de heg weggevlucht. Hij heeft een geweer bij zich, dat echter toen hij het wilde gebruiken, geketst heeft. Hij heeft de twee, mede door het maanlicht, ook herkend zoals hiervoor omschreven.

De achtergebleven pet hebben ze aan Justitie overhandigd. Zij hebben, samen met Van Esdonk, de aardappelkuil geopend gevonden. Het stro waarmee deze bedekt was, was opengesneden en ze hebben daar een zak gevonden, die gedeeltelijk met aardappelen is gevuld. Deze kwamen overeen met de aardappelen uit de kuil.

Van Esdonk verklaart dat hij in die nacht geschreeuw en twee geweerschoten in de omgeving van zijn woning heeft gehoord en dat Van de Wiel en De Wijs in zijn huis zijn gekomen en hem het voorval hebben verteld. Hetgeen mede door Van Overdijk is bevestigd, die was als nachtwaker niet ver van de woning verwijderd en die heeft de geweerschoten ook gehoord.

Bij onderzoek naar de verwonding worden slechts 3 lichte wondjes op de borst van Van de Wiel gevonden, waarschijnlijk veroorzaakt door hagelkorrels. De kleren Van de Wiel zijn op meerdere plaatsen door hagelkorrels doorboord. De korrels worden aanvankelijk niet meer aangetroffen, maar zijn vrouw heeft later nog een korrel in zijn buis gevonden. Zijn getroffen borst was bedekt door een hemd, borstrok, vest, buis en overjas (beide laatste dubbel omgeslagen). Hij is niet onder geneeskundige behandeling geweest en hij is ook niet verhinderd zijn gewone werk te verrichten. Hij is wel door de genees- en heelmeester Schmel onderzocht, die heeft, onder ede, bevestigd dat er 3 wondjes waren.

Zij hebben het betreffende geweer in het huis van Stupers gevonden en vooral herkend aan de koperen spijkertjes waarmee een leren lap aan de kolf is vastgemaakt. Ze hebben hem vroeger meermalen met het betreffende geweer 's nacht bij hun ronde ontmoet. Hierbij zei hij dan dat hij op jacht was geweest en zijn tijd bij zijn zuster te hebben verpraat. Zij hebben hem ook op Nieuwjaarsavond met het geweer aangetroffen. Hij zei toen dat hij een loop met los kruid en een loop met hagel geladen had.

Ook de pet wordt door van de Wiel herkend als die van Stupers en wel door het fluwelen bandje, boven de klep op de band bevestigd. Hij heeft Stupers daar vroeger meermalen mee gezien. Stupers was tijdens het voorval gekleed in een gele Turks lederen broek en een rond zogenaamd kanonnierbuis en hij had laarzen of schoenen aan. Bij zijn arrestatie had hij nog steeds genoemde kleren aan.

Veldwachter Kleijssen van de gemeente Vlijmen verklaart dat Stupers 4 jaar geleden, toen die op verdenking van diefstal door hem werd gearresteerd, die pet reeds had. Bedoelde kledingstukken heeft hij toen nauwkeurig opgenomen, omdat hij Stupers voordurend in het oog hield. Drie dagen voor het gebeuren heeft hij Stupers nog met het jachtgeweer ontmoet, gekleed in een gele Turks lederen broek en blauw kanonnierbuis en met de bedoelde pet. Hij is op 17 januari in de voormiddag behulpzaam geweest bij de arrestatie van Stupers. Toen men de woning van Stupers naderde heeft die, volgens de burens, ijlings de woning verlaten en is Stupers in de Peperstraat aangehouden. Hij was daarbij volgens andere getuigen 3 à 4 huizen in- en uitgegaan.

Zoon Hubertus van Vugt (hij heeft bij zijn geboorte de achternaam van zijn moeder gekregen, omdat die niet gehuwd is met Stupers) is in het huis van Stupers gearresteerd. Hij woont bij Stupers en hij is al gekleed alsof hij voorbereid is om mee te gaan. Adrianus Marinusse van Vugt heeft van Pullens gehoord dat die op 17 januari om half zeven 's morgens Stupers bij de deur van de veldwachter heeft zien staan alsof hij daar luisterde, hij heeft hem toen "goede morgen" gezegd, hetgeen niet beantwoord is. Pullens heeft die verklaring bevestigd. Stupers bevestigd dit, maar ontkent aan de deur te hebben geluisterd.

Adrianus van der Vorst en zijn dochter Wilhelmina hebben op 17 januari Stupers gezien en hem gevraagd: "Wat ben jij al vroeg in de schoenen?" Stupers zei daarop dat de klompen hem hinderden.

De veldwachter verklaart dat het geweer op de dag van de aanhouding in het huis van Stupers met kruid en zogenaamde eendenhagel geladen was. Aan het geweer

was te zien dat het kort tevoren, niet langer dan de nacht tevoren, afgeschoten was geweest. Hij zag dat aan het zwartachtig vocht dat nog in de lopen en aan de zundgaten aanwezig was en aan de metalen dopjes die nog niet uitgeslagen waren en blijkbaar kort daarvoor op de zundgaten van het geweer waren geplaatst. De veldwachter gaat al 20 jaar met vuurwapens om en op grond van die ervaring is zijn conclusie gebaseerd.

De beide verdachten ontkennen het bedoelde voorval. Stupers zegt dat hij die avond naar zijn land is gegaan, wat hij wel meer deed, omdat hij van tijd tot tijd hout miste. Hij is, nadat hij daar een tijd geweest was, naar zijn zuster gegaan, die gehuwd is met de schoenmaker Johannes Bruurmijn. Hij is daar geweest tot ca. 3 uur en is toen naar huis gegaan. Om half zeven is hij weer in het veld geweest en heeft toen, op jacht, zijn geweer afgeschoten. Van Vugt verklaart reeds om 9 uur naar bed te zijn gegaan en de volgende morgen om half acht opgestaan te zijn.

Christina en Johanna Henskens en Adriaan Bruurmijn verklaren dat zij in die nacht in het huis van Bruurmijn, de zwager, zijn geweest en dat Stupers op die avond tussen 9 en 10 uur daar is binnengekomen en tot ca. drie uur is gebleven. Volgens Christina Henskens had hij een paar laarzen bij zich die gemaakt moesten worden. De beide anderen verklaren dat de laarzen daar al waren en dat hij ze kwam ophalen. Door Christina wordt opgegeven dat er een achterdeur aan het huis is, maar dat Stupers daar niet door kon zijn vertrokken. De andere getuigen hebben tegengesproken dat er een achterdeur is. Enkelen van hen zijn op 16 januari voor de rechtbank in Den Bosch geweest en men was bij Bruurmijn gaan horen naar de afloop van die zaak. Cornelis Kivits en de vrouw van Hendrik Kivits verklaren dat zij op 16 januari bij Bruurmijn waren en dat Stupers rond 10 uur bij Bruurmijn is gekomen. De vrouw van Hendrik Kivits verklaart verder dat Stupers die nacht om ca. drie uur Hendrik Kivits, die ziek te bed ligt, is komen bezoeken.

Johanna Stupers en Adrianus van Vugt, die bij Stupers inwonen, zeggen dat Hubertus van Vugt die avond omstreeks half acht met Adrianus van Vugt naar bed is gegaan, en dat hij de andere morgen om half acht is opgestaan.

Op grond van bovenstaande feiten worden beiden veroordeeld. De getuigen die ontlastende verklaringen hebben afgelegd, worden als niet aannemelijk aangenomen. Mede omdat de burgemeester en de veldwachter van Vlijmen verklaren dat deze getuigen als verdachte personen bekend staan en dat ze al meerdere keren wegens diefstal vervolgd zijn.

De diefstal is volgens het Hof wettig en overtuigend bewezen, bovendien heeft Stupers met het geweer een verwonding veroorzaakt en Van Vugt heeft slagen toegebracht. Hij wordt wel vrijgesproken voor de poging tot moedwillige manslag. Stupers wordt veroordeeld tot te worden gegeseld en gebrandmerkt, uit te voeren op het schavot met de strop om de hals en aan de galg vastgemaakt, en 20 jaar tuchthuis, Van Vugt tot eerloosverklaring en 5 jaar tuchthuisstraf en beide tot betaling van een geldboete van 8 gulden, en de kosten van het proces ad. f 23,22. De gestolen goederen moeten aan de eigenaar worden teruggeven.

Geseling van een gevangene in Delaware (bron: [Wikimedia Commons](#), publiek domein)

Het dossier bevat nog de volgende verklaring: “Heden de 14 november 1845 op het middaguur, hebben wij griffier van het Provinciaal Gerechtshof in Noord Brabant zich bevindend in een der zalen van het stadhuis van Den Bosch gezien dat Johannes Stupers bij arrest van de genoemde Hove van 23 mei 1845 veroordeeld tot de straf van geseling met de strop om de hals aan de galg vastgemaakt en een gevangenisstraf gedurende 20 jaar, de hem opgelegde schavotstraf heeft ondergaan op een schavot opgericht op de Markt te Den Bosch.”

NERLAND.
's HERTOGENBOSCH 17 november.
Het barbaarsch tooneel van marteling in naam der wet en justitie, heeft H. vrijdag plaats gehad. De mensheid werd wederom onteerd door eene strafbepaling, welke, indien zij niet reeds door het menschelijk gevoel gedoemd werd, in onze eeuw van beschaving zeer zeker niet meer te huis behoort. Het afschuwelijke der geselpaal is reeds lang betoogd en vindt voorzeker nergens geen tegenspraak dan bij de voorstanders van het behoud *quand même* en bij de dompers der beschaving, die het licht van verhevenere zeden vrezen, omdat daarmede een steeds toenemende afkeer, van aan den leiband te loopen, gepaard gaat. Van de *ondoelmatigheid* dier straf is een nieuw bewijs gegeven. Inderdaad, wij weten niet wat ons meer verbaasd heeft, de ontelbare menigte volks die de strafbepaling bijwoonde, de onbegrijpelijke verstoktheid van den ongelukkigen misdadiger, die een alles overtreffend cynismus aan den dag gelegd heeft en zijne verschrikkelijke straf heeft ondergaan, zonder eene zucht te laten hooren, of de gevoelloosheid, (ja nog meer dan gevoelloosheid) die onder de menigte heerschte. Nu vragen wij; is er één van die duizenden, die het schavot ooringden, die uit de geseling en het brandmerk van Stupers eenigen

In de krant *De Noord Brabander* van 18 november 1845 staat naar aanleiding van de geseling een uitgebreid artikel waarin men zijn afkeur uitspreekt over de uitgevoerde straf. Men schrijft onder meer: “Het barbaarse toneel van marteling in naam der wet en justitie, heeft laatstleden vrijdag plaats gehad. De mensheid werd wederom onteerd door een strafbepaling, welke, indien zij niet reeds door het menschelijk gevoel gedoemd werd, in onze eeuw van beschaving zeer zeker niet meer thuis hoort. Het afschuwelijke der geselpaal is reeds lang betoogd en vindt voorzeker nergens geen tegenspraak dan bij de voorstanders van het behoud *quand même* en bij de dompers der beschaving, die het licht van verhevenere zeden vrezen, omdat daarmede een steeds toenemende afkeer, van aan den leiband te loopen, gepaard gaat.

Van de ondoelmatigheid van deze straf is een nieuw bewijs gegeven. Inderdaad, wij weten niet wat ons meer verbaasd heeft, de ontelbare menigte volks die de strafoefening bijwoonde, de onbegrijpelijke verstoktheid van den ongelukkige misdadiger, die een alles overtreffend cynisme aan de dag gelegd heeft en zijne verschrikkelijke straf heeft ondergaan, zonder een zucht te laten horen, of de gevoelloosheid, (ja nog meer dan gevoelloosheid) die onder de menigte heerste. Nu vragen wij; is er één van die duizenden, die het schavot omringden, die uit de geseling en het brandmerk van Stupers enige indruk tegen kwaad en misdaad heeft ontvangen? Is Stupers zelf door zijn ondergane straf meer van het misdadige van zijn gedrag overtuigd, heeft in zijn gemoed een straal van berouw, wij spreken slechts van maatschappelijk berouw, geschoten? Zo geen van beide het geval is, waarom dan de straf? Waarom de mensheid onteerd? Waarom door een toneel van barbaarsheid toegebracht, om de zeden der aanschouwers te verbasteren te verlagen? Men vraagt zich af wanneer deze mens ontierende bestraffing wordt afgeschaft?"

Pas in 1854 kwam er een eind aan de openbare lijfstraffen en in 1870 werd in Nederland de doodstraf officieel afgeschaft.

Enkele kranten melden in mei 1846: dat de beruchte Stupers bij een vluchtpoging uit de gevangenis van Woerden is doodgeschoten, maar later werd dit bericht ingetrokken. Stupers is in gevangenschap op 28 januari 1855 te Woerden overleden.

Zijn zoon Hubertus van Vugt, overleeft zijn straf wel en trouwt in 1853 met de weduwe Maria Kivits van de Kerkhof. Maria had na het overlijden van haar eerste man op 4 november 1850 een kind gekregen, dat met haar achternaam werd ingeschreven omdat de vader niet werd vermeld in de aangifte. Haar man Hendrik Hendriks Kivits was op 20 december 1849 in het tuchthuis in Leeuwarden overleden. Hendrik was begin 1846 samen met Andries Wolfs, opgepakt voor een drietal diefstallen in Udenhout.

Op 3 januari 1846 stalen ze in Udenhout op een drietal adressen aardappelen en linnengaren. Bij een van de inbraken namen ze een zak mee, die met zwarte garen HK (Hendrik Kuipers) was gemerkt, om er aardappelen in mee te nemen.

In dezelfde nacht surveilleerden een aantal leden van de nachtwacht in de Peperstraat in Vlijmen en op de dijk, omdat men dacht dat er enkele bewoners uit de Peperstraat op "roof" waren. Op de dijk bij het water controleerden ze of er soms schuiten vermist werden en of die terug zouden komen. (In die periode stond de polder onder Vlijmen en Nieuwkuijk meestal onder water, de z.g. Beerse Maas die stroomde richting de Baardwijkse Overlaat). 's Morgens om ca 8 uur, het werd weer licht, zagen ze uit de richting Cromvoirt/Helvoirt een schuit varen richting de dijk met daarin twee personen. Als er vanaf de dijk een gewerschot wordt gelost, wordt

het zeil gestreken en wordt er aangelegd bij een landhoogte. Een keer of zeven worden er goederen aan land gebracht en daarna gingen ze weer onder zeil.

De vader van Hendrik Kivits, die veerman was, werd bevolen hen met een vaartuig te volgen. Ze hebben echter de schuit niet kunnen inhalen. Daarom riepen ze dat men moest terugkeren, met als antwoord: "Wij hebben met jullie niks te maken, wij verdommen het." Inmiddels had men de vluchters herkend, net als de vader van Hendrik die hun toeriep: "Als ge aan den dijk komt dan hebben ze je toch te pakken." Daarna is men naar de landhoogte gevaren om de goederen op te halen, waaronder een zak met het merk HK.

De eigenaren hebben al hun gestolen goederen herkend als hun eigendom en daarmee was er een wettig en overtuigend bewijs gevonden dat de beschuldigten zich schuldig hadden gemaakt aan de diefstallen. Ze worden alle twee veroordeeld tot een gevangenisstraf van 8 jaar in een tuchthuis. Verder moeten ze de kosten van de procedure ad *f* 79,94 betalen en de gestolen goederen worden teruggegeven aan de eigenaren.

In de uitspraak is een proces-verbaal opgenomen van de griffier van het Provinciaal Gerechtshof, waarin staat dat hij vanuit het stadhuis van Den Bosch heeft gezien dat Kivits en Wolfs op een schavot, dat was opgericht op de Markt, gedurende een half uur, met een papier op hun borst met daarop hun straf vermeld, op dat schavot te pronk hebben gestaan. De onderdelen van het schavot werden bewaard in de kelders onder het stadhuis en in elkaar gezet indien men ze nodig had.

Hendrik Hendrikse komt te overlijden in het Huis van Opstuiting en Tuchtiging te Leeuwarden op 20 december 1849, Andries Wolfs zit wat langer vast in dezelfde gevangenis en overlijdt daar op 15 oktober 1851. In de gevangenis te Leeuwarden zitten ongeveer 600 à 700 mannen. Hun arbeid bestaat uit de bewerking van wol, waarvan zij lakens, dekens, kousen, wollen garens, slaapmutsen, halsdoeken, enz. vervaardigen.

Al met al een triest einde, waarbij 3 van de vier veroordeelden in de gevangenis sterven.

Bert Meijs